

pripravi tudi obširno komentiran pregled kod moravske eneolitske lončenine. Tudi Petr Neruda predstavlja praktični primer informatizacije kamnitih odtiskov in njihovo analizo. Martin Ku-na govori o Arheološki banki podatkov Češke, ki obsega tako topografske podatke o najdiščih, kot tudi podatke o posameznih objektih in predmetih. A v osnovi gre za zbirko terenskih akcij. Programsko orodje je aplikacija v dBASE IV za DOS, kar kaže na določeno zastarelost. Državni seznam arheoloških najdišč Češke predstavlja skupina več avtorjev. Projekt je očitno še v fazi razvoja vnosne aplikacije, ki je narejena v Paradoxu za Okna. Predvidevajo tudi vizualizacijo s pomočjo programov ArcInfo in ArcView.

S tem se tudi vsebina zbornika prevesi v za oko bolj atraktivni del: geografske informacijske sisteme (GIS). Milan Konečný pojasnjuje, kaj je to GIS, za kaj je uporaben in kakšne baze podatkov so za to na Češkem že na voljo. Jiří Macháček in Michal Kučera nato predstavita možnosti programa MGE-PC2 in njegovo aplikacijo, ki je bila razvita za potrebe obvladanja ogromnih raziskanih površin ter stotisočev najdb na najdišču Břeclav-Pohansko. Martin Kuna je z GIS programom IDRISI analiziral mikroregijo Brandýsko, da bi dobil nova spoznanja o prazgodovinski poselitvi.

Zadnji del zbornika je posvečen statističnim analizam zbranih podatkov. Strategijo arheološke statistične obdelave prikazuje Zdenek Weber. Kot konkretno programsko orodje predstavlja MS EXCELL 5.0 in 7.0, kar je zelo dobrodošlo, saj gre za zelo razširjen program, ki pa ima statistični del za običajnega uporabnika nekoliko bolj skrit. Vladimír Salač nato predstavljene statistične prijeme uporabi pri analizi latensko-dobne naselbinske lončenine severozahodne Češke. Njegovi izsledki so deloma v nasprotju z dosedanjimi datacijami in sam diplomat-sko pripominja, da je statistično razvrščanje gradiva le ena od delovnih metod, za katero še zdaleč ni nujno, da vodi do rešitve problema, vidi pa v njej možnost dodatne kontrole. S tem je po mojem mnenju zadel žebljico na glavico in vzpostavil pravo mero med tistimi, ki računalniško razvrščanje obožujejo, ter tistimi, ki nanj pljuvajo. Kako z analizo strukturnih faktorjev razdeliti arheološko gradivo na kulturno interpretabilne skupine piše Evžen Neustupný. Metoda je zelo uporabna, ker lahko delamo tako z merskimi kot nemerskimi lastnostmi gradiva, lahko delamo celo s podatki tipa da/ne. Njena slabost leži izven nje. Odvisna je (kot tudi druge statistične metode) od subjektivnega izbora lastnosti.

S tem pa smo pri končnem spoznanju, da so orodja resda tu, da pa je za dobro obrt potreben tudi dober obrtnik.

Andrej PLETERSKI

Nikolai Mikhailov: *Frühslowenische Sprachdenkmäler. Die handschriftliche Periode der slowenischen Sprache (XIV. Jh. bis 1550)*. Studies in Slavic and general Linguistics 26. Editions Rodopi B. V., Amsterdam, Atlanta 1998. ISBN 90-420-0722-2. 445 str., 15 slik, 1 karta.

Človek je toliko močan, kolikor prijateljev ima. In tokrat se je izkazal prijatelj Slovencev, filolog in profesor slovanske literarne zgodovine v Italiji, Nikolai Mikhailov, ki ga pri nas že dobro poznamo po njegovih raziskavah slovenskega mitološkega izročila ter kot soustanovitelja revije *Studia Mythologica Slavica*. Njegovo tokratno delo je namenjeno novi izdaji in historično-lingvistični analizi zgodneslovenskih rokopisov od 14. do 16. stoletja. S tem je avtor poskušal premostiti doslej manj obravnavano obdobje v zgodovini slovenskega pismenstva in literature med 11. in 16. stoletjem oziroma med Brižinskimi spomeniki in Katekizmom Primoža Trubarja.

Obširni zgodovini raziskav sledi objava posameznih rokopisov z izčrpnim kritičnim aparatom, ki sega do fonetične

transkripcije in prevodov (žal ne povsod) v sodobno slovenščino in nemščino. Tako so predstavljeni Celovski/Rateški roko-pis, Stiški rokopis, Kranjski rokopis, Videmski rokopis (pri katerem gre celo za prvo popolno objavo), Škofjeloški rokopis, Starogorski rokopis, Černjejski rokopis, Auerspergov rokopis in Načrt za pridigo. Avtor ne izključuje možnosti odkritij še nepoznanih rokopisov. Ugotavlja, da je bila "slovenščina" v uporabi na različnih socialnih področjih. Meni, da objavljena besedila kažejo, čeprav morda nezavedno, nagnjenje k izgradnji določenega visokega jezika. Poudarja slovenskost jezikov-nih spomenikov že od najstarejših dalje. Dokazuje zanjo v vrsti glasovnih in oblikovnih pojavov, ki so nastali zelo zgodaj in so nezamenljivi. Vzroke za tako izražene krajevne značilnosti jezika vidi v obrobni geografski legi Slovencev in v slabi povezavi s cerkvenoslovanskim izročilom. Zato so si morali Slovenci svojo osrednjo jezikovno os ustvariti sami. Seveda pa je v različnih rokopisih najti tudi narečne značilnosti. Mešanje posameznih narečij pod peresom enega pisca je za avtorja dokaz, da gre za poizkuse ustvariti visoki slovenski pisni (a tudi govorjeni) jezik. V zaključku opozarja na številna jezikoslovna vprašanja, ki so se mu odprla ob analizi besedil. Naj omenimo le problem zelo slabe pojavnosti dvojine, kjer obstaja več razlagalnih modelov: od neznanja pisarja, preko narečnih vplivov, do domneve, da je bila dvojina tedaj pač manj živa kot pozneje.

Knjigo zaključuje slovar besed iz objavljenih rokopisov ter fotografske reprodukcije objavljenih virov. Na koncu se lahko pridružimo avtorjevi želji, da bi knjiga pomenila tudi gradivo in spodbudo za novo zgodovino slovenskega jezika.

Andrej PLETERSKI

Studia Archaeologica Slovaca Mediaevalia 1. Academic Electronic Press, Bratislava 1998. ISBN 80-88880-27-0. 192 str., 54 ilustracij.

Med hitro razvijajoča se področja arheoloških raziskav nedvomno spada tudi srednji vek. Tako sta združili Filozofska fakulteta (Michal Slivka) in Slovaška akademija znanosti (Dušan Čaplovič) v Bratislavi moči in začeli z izdajanjem nove revije, ki je namenjena arheološkim raziskavam srednjega veka Slovaške in bližnjih pa tudi bolj oddaljenih dežel.

Korak je bil skrbno premišljen, kar dokazuje dejstvo, da je obširni uvodni članek obeh izdajateljcev in sourednikov posvečen zgodovini raziskav in konceptualni problematiki srednjeveške arheologije kot posebne različice raziskav srednjeveške zgodovine. Sledijo članki, ki praktično dokazujejo, da je uredniško pojmovanje srednjega veka zelo široko. Tako Bohuslav Chropovský razpravlja o večno nedokončani zgodbi etnogeneze Slovanov in se pod vplivom teorij jezikoslovca Olega Trubačova zavzema za avtohtonost Slovanov v Srednji Evropi, kjer jih želi videti že v neolitski Badenski kulturi. Teza je žal nedokazljiva že na teoretski ravni, stvarne raziskave pa ji nudijo še manj opore. Bolj v začetke srednjega veka sega prispevek Zlate Čilinske, ki razpravlja o Samovi državi in pri tem meni, da je bila preveč kratkotrajna, da bi se v njej njene sestavine toliko povezale, da bi zapustile tudi neke enotne sledove v tvorni kulturi. Nadalje razpravlja o časovni členitvi avarskega obdobja. Titus Kolník obravnava bizantinski relikviarni križ na platnici Nitranskega kodeksa, ki je najstarejša latinska knjiga na Slovaškem (konec 11. st.). Po natančni artefaktni analizi ugotovi, da je bil križ knjigi dodan drugotno šele v 15. stoletju. Michal Slivka se podaja v mikavni svet simbolike in utemeljuje idealno stavbišče srednjeveškega samostana kot podobo raja. Sledijo bolj topografsko in artefaktno usmerjeni članki. Marta Remiášová predstavlja Višegrad kot fevdalno naselbino in njegov razvoj od 9. do 15. stoletja. Marta Máclová objavlja peč iz pečnic 15. stoletja v Banski Bistrici, Bořivoj Nechvátal pa stavbni razvoj cerkve Sv. Petra in Pavla

na Višegradu od 11. st. dalje. Drobne plastike 12. do 15. stoletja iz opuščene srednjeveške vasi Msténice predstavlja Vladimír Nekuda. Grško-rimsko cerkev v Lesnem in njen razvoj od 13 st. dalje prikazuje Blanka Puškárová. Sledita gradova Jasenov (Ivana Strakošová) in Devín (Veronika Plachá - Jana Hlavicová). Geografsko široko območje zahodnih Slovanov obravnava Vladimír Piša v svoji umetnostnozgodovinski obdelavi cerkvenih rotund. Zaključni članek je napisal Dušan Čaplovič in v njem

predlaga okostje kronološke lestvice slovaškega srednjega veka, kjer poskuša uskladiti posamične politične, etnične, arheološke in gospodarske prelomnice. Konec prvega zvezka pa pripada prigradnima hvalnicama Belli Pollu in Beati Egyházy-Jurovski.

Vsi prispevki imajo tudi izvleček v angleščini ter kratek povzetek v nemščini. Ali se bo razmeroma majhen format strani obnesel, bo pokazala prihodnost. Zaželimo novi reviji, naj ji bo čim boljša.

Andrej PLETERSKI